

MASARYKOVA UNIVERZITA

ZUR328

**Vybrané problémy právní
regulace médií**

Čl. 17 Listiny základních práv a svobod

- 1) *Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.*
- 2) *Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.*
- 3) *Cenzura je nepřípustná.*
- 4) *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*
- 5) *Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.*

Svoboda projevu

- ☒ Zahrnuje kromě práva vyjadřovat názory i právo na vyhledávání, přijímání a rozšiřování idejí a informací.
- ☒ Demonstrativní výčet.
- ☒ Nevyžaduje konkretizaci.

Čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

- 1) *Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*
- 2) *Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*

Článek 19 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech

- 1) *Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.*
- 2) *Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby.*
- 3) *Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:*
 - a) *k respektování práv nebo pověsti jiných;*
 - b) *k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.*

Čl. 19 Všeobecné deklarace lidských práv

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Antinomie svobody projevu

- ❏ Ve společnosti je *per definitionem* omezena zásadou *non laedere*. [vnitřní omezení].
- ❏ Omezení zákonem [vnější omezení].
- ❏ Je jednou ze složek svobody jednání (čl. 2 odst. 3 LZPS).
- ❏ Svoboda je pouze jedna, má však řadu různých aspektů, které jsou v různé míře chráněny právem.
- ❏ Je složkou tzv. *negativního statusu*.

Antinomie svobody projevu

- Jde o svobodu nerušeně se vyjadřovat:
 - **Pozitivní aspekt:** jedinec ji může využít a je přitom chráněn proti veřejnoprávnímu zásahu.
 - **Negativní aspekt:** nositele nelze k projevu nutit (leđa zákonem).

Svoboda projevu - subjekt

❑ KAŽDÝ

- ❑ (odlišná úprava v podnikání: čl. 41 Listiny – odlišná pravidla).
- ❑ **Novinář** realizuje prvky čl. 17 v souvislém řetězci, který počíná sběrem informací, jejich rozšiřováním a vyjadřováním stanovisek, vysvětlováním souvislostí nebo jejich kombinací (+ svoboda volby povolání a svoboda podnikání).

Projev – co je to projev

- ❖ Všechny verbální a neverbální formy komunikace, kterými je sdělována nějaká **myšlenka** nebo **názor**.
- ❖ Symbolické projevy [*Texas v. Johnson, 491 U.S. 397 (1989)*]
- ❖ Právo neprojevit se vůbec [*West Virginia State Board of Education v. Barnette, 319 U.S. 624 (1943)*]
- ❖ Komerční projevy („free commercial speech“) [*Casado Coca v. Španělsko*]
 - ❖ „Svoboda projevu je chráněna nezávisle na tom, zda je vyjádření racionální nebo emotivní, odůvodněné nebo bezdůvodné, či zda je ostatními přijímáno jako užitečné nebo škodlivé, hodnotné nebo bezcenné.“ Spolkový Ústavní soud SRN 1 BvR 1762/95.
- ❖ Skutková tvrzení
- ❖ Nepravdivá tvrzení

gres o nemoci AIDS, jak u nich poznamene-

Řeč fotografie je snad v konvenčním smyslu nepřistojná. Ze zobrazeného člověka ovšem není vidět více než horní polovina obnaženého pozadí, na němž se zdá být velkým černým písmem vytetována zkratka „H.I.V.“ a pod ní šikmo umístěno slovo „positive“. Pouze z toho se nedá vyčíst ani cynismus ani jakákoliv afirmativní tendence. Reklama je založena pouze na upoutání pozornosti konfrontovaných čtenářů.

Projev – určení projevu v rozhodnutích ESLP

- ❏ psané a mluvené slovo (zvláštní význam je zde příkládán novinám)
- ❏ televizní a rozhlasové programy
- ❏ kinematografie
- ❏ videonahrávky
- ❏ obrazy
- ❏ oblečení
- ❏ jiné symboly, např. symbol míru
- ❏ neverbální akty protestu, např. formou demonstrace fyzické vyjádření vlastních pocitů, například formou tělesných aktů sexuální povahy

Omezení svobody projevu

☛ Listina základních práv a svobod:

- ☛ *ochrana práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochrana veřejného zdraví a mravnosti*
- ☛ *národní bezpečnost, územní celistvost nebo veřejná bezpečnost, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrana zdraví nebo morálky, ochrana pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci*

Základní principy pro omezení svobody projevu formulované ESLP

- ❑ Omezení svobody projevu musí být učiněno zákonem (prescribed by law):
 - ❑ Předvídatelnost: zákonné omezení musí být formulováno s takovou přesností, aby umožnilo občanům [...] předvídat v míře odpovídající daným okolnostem důsledky, k nimž může vést jejich činnost.
 - ❑ Dostatečná přístupnost: *Sunday Times v. Velká Británie (1978)*
- ❑ Obsahové principy
 - ❑ Svoboda projevu je pilířem demokratické společnosti. Vztahuje se nejen na informace nebo myšlenky, které jsou přijímány příznivě nebo jsou pokládány za neškodné či hodnocené lhostejně, ale i takové, které **šokují nebo zneklidňují**. **Výjimky podle čl. 10 musí být vykládány restriktivně a nezbytnost omezení musí být přesvědčivě dokázána.**
 - ❑ Ochrana je důležitá zejména pro tisk; tisk hraje **důležitou roli veřejného strážce** a i přes určitá omezení (státní bezpečnost nebo nezávislost soudu) šíří informace, které má veřejnost právo přijmout.
 - ❑ „**Nezbytné**“ znamená naléhavou potřebu. Státy jsou v tomto volné, avšak podléhají kontrole soudu, která zahrnuje kontrolu zákonů i aktů aplikace práva.
 - ❑ ESLP neplní roli vnitrostátních orgánů – i přesto posuzuje zásah z pohledu přiměřenosti vzhledem ke sledovanému účelu a zda důvody, jimiž byl vnitrostátními orgány ospravedlněn, byly **relevantní a dostačující**.

Základní principy pro omezení svobody projevu formulované NS USA

I. Clear and present danger doctrine

- Umožňuje omezení občanských práv ve chvíli, kdy existuje **zřejmé a bezprostřední nebezpečí**.

II. Bad tendency doctrine

- *Whitney v. California* 274 U.S. 357 (1927)
- *Gitlow v. New York* (1925): „... svoboda projevu a tisku [...] nechrání narušování veřejného pořádku či pokus podvracet vládu. Nechrání publikace či učení, které směřují k podvracení či ohrožení vlády či k překážení nebo bránění v plnění státních povinností...“

III. Preferred position doctrine

- Presumpce neústavnosti zásahu do občanských práv

Clear and present danger doctrine

❖ *Schenck v. United States* 249 U.S. 47 (1919)

❖ „Základní otázkou v každém případě je, zda daná slova jsou použita za takových okolností a jsou takové povahy, že představují zřejmé a bezprostřední nebezpečí, že způsobí tak zásadní zlo, kterému je Kongres oprávněn zabránit. Je to otázka blízkosti a stupně.“ O. W. Holmes jr.

❖ *Abrams v. United States* 250 U.S. 616 (1919)

❖ *Brandenburg v. Ohio* 395 U.S. 444 (1969)

❖ Rozlišení, zda se jedná v projevu o pouhé hlásání myšlenek, byť propagujících násilí a zločin, nebo již o podněcování k násilí, které musí navíc bezprostředně hrozit. Podstatným se stává obsah.

Fighting Words

- ❖ *Chaplinsky v. New Hampshire* 315 U.S. 568 (1941)
- ❖ Takové projevy nejsou podstatnou součástí prezentace idejí a mají nepatrnou společenskou hodnotu jako forma dobrání se pravdy, a proto tedy nad užitkem z nich jasně převažuje společenský zájem na pořádku a morálce.
- ❖ Oplzlosti, dětská pornografie, urážka, projev sledující vyhraněně obchodní cíle
- ❖ *R.A.V. v. City of St. Paul* 505 U.S. 377 (1992)